

โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

เรื่องเดิม

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๒๔ ความโดยสรุปว่า “ให้พิจารณาพื้นที่ที่เหมาะสม จัดทำโครงการพัฒนาด้านอาชีพการประมงและการเกษตรในเขตพื้นที่ดินชายฝั่งทะเล จังหวัดจันทบุรี”

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขึ้นที่ตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี โดยมีกรมประมงเป็นหน่วยงานหลัก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมดำเนินงาน ตามแนวทางการพัฒนาจากยอดเขาสู่ท้องทะเล นอกจากนี้ยังได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๒๔ ความโดยสรุปว่า “ให้พิจารณาจัดหาพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมหรือพื้นที่สาธารณประโยชน์ เพื่อจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาเช่นเดียวกับโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนให้เป็นศูนย์ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาในเขตที่ดินชายทะเล”

และวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๓๑ ความโดยสรุปว่า “คุ้งกระเบนเป็นการศึกษาเกี่ยวกับชายทะเล ต้นไม้ต่าง ๆ ชายทะเลและปลา การประมง”

ผลการดำเนินงาน

๑. งานศึกษา ทดลอง วิจัย และพัฒนา ดำเนินการศึกษาทดลองวิจัย ด้านการพัฒนา การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การพัฒนาการเกษตร และการพัฒนาทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการศึกษา ทดลอง วิจัย ในลักษณะเป็นการพัฒนาที่มุ่งแก้ไข ความเดือดร้อนในชีวิตความเป็นอยู่ราษฎรในพื้นที่ โดยพัฒนาตั้งแต่ต้นทาง คือ จากยอดเขา สู່ท้องทะเล รวมทั้งเป็นการศึกษาวิจัยที่คำนึงถึงพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทรงงาน “ภูมิสังคม” ทั้งนี้ งานศึกษาวิจัย ที่สอดคล้องกับภูมิสังคม ได้แก่ การศึกษาความหลากหลายของแมลงศัตรูพืชและแมลงศัตรูธรรมชาติในบริเวณพื้นที่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี เป็นต้น จากนั้น จะมีการนำผลการศึกษาวิจัย ไปขยายผลสู่เกษตรกรและผู้สนใจ และยังมีส่วนช่วยในการบริหารจัดการรวมถึงอนุรักษ์ทรัพยากร ในท้องถิ่นให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนต่อไป

๒. งานขยายผล โดยนำองค์ความรู้ที่มีความสอดคล้องกับภูมิสังคม นำมาขยายผล ให้กับเกษตรกรและประชาชนที่สนใจ ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร ช่วยเหลือและฟื้นฟู อาชีพ และการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชน ให้สามารถนำองค์ความรู้ไปปฏิบัติภายในครัวเรือน สร้างเป็นอาชีพได้ในอนาคต จำนวน ๓๓ ครัวเรือน โดยได้ดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

๒.๑ โครงการผลิตจุลินทรีย์ ปม. ๑ ชนิดน้ำ จำนวน ๗,๕๗๕ ขวด และโปรไบโอติก จำนวน ๒๒๑ ขวด แจกจ่ายให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่โครงการชลประทานน้ำเค็ม ระหว่างการเลี้ยงเพื่อควบคุมปริมาณเชื้อไวรัส และแบคทีเรียต่างๆ รวมทั้งนำไปโปรไบโอติก ผสมในอาหารให้สัตว์น้ำกินเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สัตว์น้ำ

๒.๒ โครงการส่งเสริมการเลี้ยงสาหร่ายพวงองุ่นในถังไฟเบอร์กลาสแก่โรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดนบ้านน้ำแดง ซึ่งเมื่อเลี้ยงได้ระยะเวลา ๒ เดือน นักเรียนนำสาหร่ายขึ้นมา ล้างทำความสะอาดและนำไปเป็นอาหารกลางวัน อีกส่วนหนึ่งนำไปจำหน่ายในพื้นที่ใกล้เคียง

๒.๓ โครงการช่วยเหลือและฟื้นฟูอาชีพการเลี้ยงสัตว์น้ำแก่เกษตรกรในพื้นที่ โครงการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และพื้นที่ใกล้เคียง ให้สามารถมีวิธีการเลี้ยงสัตว์น้ำที่ถูกต้องและสร้างรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพในปัจจุบัน ดำเนินการผลิตและสนับสนุนพันธุ์กุ้งกุลาดำแก่เกษตรกรในพื้นที่ชายฝั่งจังหวัดจันทบุรี จำนวน ๓๐ คน

๒.๔ โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชนโรงเรียนในพื้นที่หมู่บ้าน รอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ โดยการสนับสนุนปัจจัยการผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ก้อนเห็ด เมล็ดพันธุ์ผักสวนครัว ไข่ไก่และเป็ด พันธุ์กบ และพันธุ์ปลาดุก แก่โรงเรียนในพื้นที่ ดำเนินการของศูนย์ฯ จำนวน ๑๗ โรงเรียน

๒.๕ โครงการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องการหมักต้นกล้วยเพื่อลดต้นทุน ในการเลี้ยงสัตว์ โดยคัดเลือกเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกวาง จำนวน ๕ คน พร้อมสนับสนุนปัจจัยการผลิต ใช้สำหรับผลิตอาหารต้นทุนต่ำ เช่น ถังพลาสติก และน้ำตาลทรายแดง

๒.๖ โครงการอบรมให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่ไข่แก่เกษตรกรจำนวน ๓๐ คน พร้อมทั้งสนับสนุนไก่ไข่จำนวน ๑๐ ตัว รวมถึงอาหารสำเร็จรูป ๑๐ กิโลกรัม แก่เกษตรกร

ผลิตจุลินทรีย์ ปม.๑ ชนิดน้ำ และโปรไบโอติก แจกจ่ายให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์น้ำ

ส่งเสริมการเลี้ยงสาหร่ายพวงองุ่นในถังไฟเบอร์กลาส ให้แก่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านน้ำแดง

ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชนโรงเรียนในพื้นที่ หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน

เพาะชำกล้าไม้ป่าชายเลน เพื่อสนับสนุนแก่หน่วยงาน ชุมชน หรือผู้ที่สนใจนำไปปลูกในชุมชน

๓. งานอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน ป่าบก และทรัพยากรประมง ผ่านการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ดังนี้

๓.๑ เพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำ ได้แก่ พันธุ์กุ้งกุลาดำ ปูทะเล และปูม้า เป็นต้น เพื่อปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ โดยดำเนินการปล่อยพันธุ์กุ้งกุลาดำ จำนวน ๘,๕๖๐,๐๐๐ ตัว ปูทะเล ๑๔,๖๒๔ ตัว และปูม้า ๗๒ ตัว คืนสู่ธรรมชาติ ส่งผลให้ทรัพยากรชายฝั่งบริเวณอ่าวคุ้งกระเบน พลิกฟื้นกลับสู่สภาพอุดมสมบูรณ์

๓.๒ จัดตั้งธนาคารปูไข่และขยายผลไปยังกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านโดยรอบ เพื่อเพิ่มทรัพยากรปูม้าและเป็นการปลูกจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถทำการประมงปูม้าได้อย่างยั่งยืน

๓.๓ ทำซั้งเชือกบ้านปลา และสร้างบ้านหอย (อีแปะ) เพื่อให้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย และหลบภัยของสัตว์น้ำ

๓.๔ โครงการเพาะชำกล้าไม้ป่าชายเลน ไม้ยืนต้นและไม้ประดับ ดำเนินการเพาะชำกล้าไม้ป่าชายเลน จำนวน ๓๑,๔๐๐ กล้า และกล้าไม้ยืนต้นหรือไม้ประดับ จำนวน ๗๔,๕๙๕ กล้า ทั้งยังแจกกล้าไม้ป่าชายเลนแก่บุคคลทั่วไป ๔๗ คน จำนวน ๑๘,๔๖๕ กล้า และกล้าไม้ยืนต้นหรือไม้ประดับแก่บุคคลทั่วไป ๒๐๕ คน จำนวน ๓๕,๗๔๑ กล้า

๓.๕ ลาดตระเวนในพื้นที่ที่รับผิดชอบ เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า การตัดไม้ทำลายป่า และลักลอบล่าสัตว์ป่า พบการกระทำผิดตาม พ.ร.บ. ป่าไม้ พ.ศ. ๒๕๔๔ และ พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒ จำนวน ๒ คดี

ประโยชน์ที่ได้รับ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้สนองพระราชดำริ ในการเป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร นับตั้งแต่ก่อตั้งในปี ๒๕๒๕ โดยทำการศึกษา วิจัยหารูปแบบการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้กลับคืนสู่สภาพที่อุดมสมบูรณ์ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนาอาชีพแก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป อีกทั้งปัจจุบันยังมีบทบาทเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ให้ความรู้ด้านการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งแก่ประชาชนโดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมสามารถสรุปได้ ดังนี้

๑. การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า บริเวณแนวเขาครอบคลุมพื้นที่ป่าบก ๑๑,๓๗๐ ไร่ และอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลน รวม ๑,๓๐๐ ไร่ พบว่าปัจจุบันป่าชายเลนบริเวณอ่าวคุ้งกระเบน มีสภาพสมบูรณ์ที่สุดในจังหวัดจันทบุรีและเป็นคลังทรัพยากรที่สำคัญของท้องถิ่น

๒. การส่งเสริมและพัฒนากาญจกัวยังยืนด้วยระบบชลประทานน้ำเค็ม ซึ่งเป็นระบบที่มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีพื้นที่รวมประมาณ ๑,๐๙๙ ไร่ ผลผลิตกัญที่ได้มีมูลค่าสูงราวปีละ ๒๐๐ ล้านบาท และผลิตจุลินทรีย์ ปม.๑ ชนิดน้ำ และโปรไบโอติก แจกจ่ายให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่โครงการชลประทานน้ำเค็ม และพื้นที่รอบศูนย์ฯ คุ้งกระเบน จำนวน ๗,๗๙๖ ขวด

๓. การฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับชาวประมงพื้นบ้านโดยจัดทำ “ธนาคารปูไข่” ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถทำการประมงปูม้าได้ผลผลิตเฉลี่ยวันละ ๑๒ - ๑๔ กิโลกรัม ก่อให้เกิดรายได้ประมาณ ๑,๘๐๐ - ๒,๑๐๐ บาทต่อวัน และยังสามารถทำการประมงปูม้านอกอ่าวคุ้งกระเบนได้เพิ่มขึ้นด้วย

๔. การพัฒนากาญจกัวยังยืนด้วยระบบชลประทานน้ำเค็ม ได้มีการเตรียมการจัดทำแปลงสาธิตเกษตรทฤษฎีใหม่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ในเนื้อที่ประมาณ ๓ ไร่ เพื่อให้เป็นแนวทางที่เกษตรกรและผู้สนใจสามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง โดยเฉพาะเกี่ยวกับการค้ำึงถึงต้นทุนและผลกำไร นอกจากนี้ได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงสาหร่ายพวงองุ่น การผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพเพื่อลดต้นทุน ช่วยเหลือและฟื้นฟูอาชีพการเลี้ยงสัตว์น้ำแก่เกษตรกรในพื้นที่โครงการของ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ และพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งนี้ มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ จำนวน ๑๒ ศูนย์ อาทิ ศูนย์เรียนรู้การผลิตเห็ดเศรษฐกิจครบวงจร ศูนย์เรียนรู้การผลิตผักและผลไม้ปลอดภัย สารพิษ และศูนย์เรียนรู้การเลี้ยงผึ้งชันโรง เป็นต้น ปัจจุบันผลิตภัณฑ์แปรรูปของกลุ่มเกษตรกร มีหลายชนิด อาทิ กะปิคุณภาพดี ข้าวเกรียบหอยนางรม น้ำผึ้งชันโรง น้ำมันคุด ระกำผง เป็นต้น โดยผลิตภัณฑ์มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ จึงสามารถนำไปจำหน่ายในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีและอื่น ๆ รวมถึงกรุงเทพมหานครด้วย

๕. การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาการเกษตรและการพัฒนาทรัพยากรชายฝั่ง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เนื่องจากสถานการณ์ COVID - ๑๙ ที่เกิดขึ้น ในปี ๒๕๖๓ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ได้มีการปรับเปลี่ยนจากการฝึกอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นการสนับสนุนชุดปลูกผักสวนครัว และปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกรและผู้ได้รับผลกระทบจาก COVID - ๑๙ จำนวน ๗๙๖ คน

๖. การเผยแพร่พระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รวมถึงพระบรมวงศานุวงศ์ ที่ทรงมีต่อประชาชน แก่ผู้มาเยี่ยมชม ศึกษาดูงานพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิตแห่งนี้ ในปี ๒๕๖๓ รวม ๔๖๔,๐๓๕ คน

โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ตำบลคลองขุด อำเภอกำแพงแสน จังหวัดจันทบุรี
มาตรฐาน ๑ : ๕๐,๐๐๐ ลำดับชุดที่ L๗๐๑๘ ระวัง ๕๓๓๔ II

